

»Učiteljica, kdaj gremo spet na obisk k onim babicam?«: O medgeneracijskem druženju učenk OŠ Žiri s starejšimi krajan

Vida Pondelek, romanistka, Osnovna šola Žiri

Medgeneracijsko druženje se dandanes zaradi hitrega načina življenja in vse večjega razslojevanja družbe zdi še bolj potrebno kot kdaj koli prej. Izkušnje kažejo, da se otroci in starejši na vsakem srečanju zabavajo in naučijo česa novega. Prvi izvejo, kakšno je bilo življenje mladih ljudi v preteklosti in kakšni so lahko problemi starejših. Drugi pa se poučijo o življenju mladine danes in se spominjajo svojega otroštva, kar v njih vzbudi prijetne občutke. Tudi vezi, ki jih ob tem spletejo, niso zanemarljive. In kar je najpomembnejše, otroci se ob tem vedno počutijo koristne.

Starejši ljudje so se mi vedno zdeli zanimivi. Pripovedovali so o povsem drugačnih časih, v katerih so preživljali mladost. Kot otrok sem živela v povezanosti z njimi, saj smo doma skrbeli za mamino teto in njenega moža. Že mlada sem se seznanila z vsem, kar ti lahko lepega, pa tudi slabega prinese starost. Včasih, ko opazujem sodobni način življenja, mi je kar malo žal za otroke, ki nimajo možnosti, da bi preživljali več časa s starejšimi. Od njih se lahko naučijo marsičesa, predvsem pa se lahko uživajo tudi v težave, ki jih človeku prinese staranje. S tem krepijo svojo empatijo in lažje razumejo vsakršno drugačnost.

Par let nazaj sem se prijavila na izobraževanje za voditelja skupin starih ljudi za samopomoč. V preteklosti sem v šoli že vodila dejavnost, kjer smo vabili na obisk starejše, se z njimi pogovarjali, jim odigrali igrico, skupaj sestavljali in reševali uganke, iskali stare žirovske in slovenske besede ter podobno. Z otro-

ki smo obiskali tudi takratni žirovski skupini za samopomoč. Danes imamo v Žireh že štiri take skupine. Eno izmed njih v sodelovanju z bivšo sodelavko vodim tudi sama. Imenujemo se Žirovske vrtnice. Sestavljajo jo upokojene učiteljice. Dobivamo se enkrat na teden. Za vsako srečanje imamo pripravljeno temo za pogovor, občasno gremo na sprehod, se udeležimo kakšne prireditve ali predstave, povabimo koga v svojo družbo in podobno. Na srečanja včasih povabimo tudi mlade prostovoljke z naše šole. Urice, ki jih preživimo skupaj, so vedno prijetne. Običajno se začnejo s previdnim pogovorom o tem, čigav je kdo, kjer otroci poleg ostalega izvejo tudi, kakšni so bili v šoli njihovi strici, starši in ostali sorodniki, kar se obojim zdi zelo zanimivo. Naša druženja se vedno zaključijo kot sproščen klepet ljudi, ki se bodo odslej veselo pozdravili na ulici. Na srečanjih se lotevamo različnih tem, pogovarjamo se o razlikah med življenjem včasih in danes, skupaj beremo, pojemo, iščemo stare pesmi in zgodbe itd.

Skupine starejših ljudi za samopomoč

Macuh (2019, 187) skupine starejših ljudi za samopomoč predstavi takole: gre za skupino »naključno zbranih posameznikov z namenom postati prijateljska skupina, ki se srečuje redno enkrat tedensko po uro in pol ter temelji na principu samopomoči. Skupina šteje do 10 članov, praviloma starih nad 65 let, skupaj z usposobljenim voditeljskim parom.«

Program se v Sloveniji izvaja od leta 1987 in je edinstven v Evropi, bistvo je zadovoljevanje nematerialnih potreb starejših, predvsem potrebe po medčloveških odnosih, doživljanju smisla starosti in povezanosti vseh treh generacij.

Glavne značilnosti skupine so: pogovor; kultura poslušanja; izražanje občutkov, stališč in mnenj; odsotnost moraliziranja, poučevanja in kritiziranja; zaupnost povedanega; organizacija dodatnih aktiv-

nosti izven rednih srečanj. Učinki so ugodni za vse člane, saj rešujejo problem osamljenosti starejših in podobno (Macuh 2019, 187–88).

Učinki, ki jih skupina za samopomoč starejših zagotavlja, niso zanemarljivi, saj »rešuje problem osamljenosti ljudi, razvija samopomoč, solidarnost in medsebojno pomoč, utrjuje in širi socialno mrežo, ohranja psihofizično aktivnost, sprejema in pripravlja na starost, spodbuja prostovoljno delo, spodbuja medgeneracijsko povezovanje in solidarnost« in podobno (Macuh 2019, 188).

Danes imamo tako v Slovenji v 41 lokalnih mrežah organiziranih 443 skupin starih ljudi za samopomoč, v katerih dela 730 prostovoljcev. Skupine združujejo 4120 članov. (Vir 1)

Pomen medgeneracijskega srečevanja

O pomenu vpletanja mladih v prostovoljsko delo, kamor lahko vključimo tudi medgeneracijsko druženje, piše v uvodu k delu *ABC prostovoljstva v šolah: priročnik za mentorje in koordinatorje prostovoljcev v šolah* Tereza Novak, izvršna direktorica Slovenske filantropije: »Tudi kot družba potrebujemo raznolikost, ki je verjetno v šolah in vrtcih veliko, pozneje pa vedno manj. Naše izkušnje kažejo, da je lahko marsikateri otrok, ki ne dosega visokih ocen znotraj šolskega programa, zelo uspešen pri prevzemanju drugačnih zadolžitev, ki jih lahko kot prostovoljec opravlja znotraj šole, in pri tem krepí druge vrednote, ki jih kot družba prav tako potrebujemo. Posebej nadarjene mlade moramo usmerjati tudi v dejavnosti, ki krepíjo njihov socialni čut in s katerimi lahko nadgrajujejo svoje dobre učne rezultate. Pogosto lahko mladostnika, ki svojo odvečno energijo spreminja v agresijo do sovrstnikov, uspešno usmerimo v uporabo energije, usmerjene v pozitivno pomoč sovrstnikom.« (Novak, v Gladek 2015, 5)

Seveda pa otroci lahko zgornje cilje dosežajo tudi s pomočjo druženja s starejšimi. Na tovrstna srečanja je potrebno otroke prej dobro pripraviti. Pri krožku mladih prostovoljcev smo se tako pogovorili o razlikah med mladimi in starejšimi. Slednji so lahko občutljivi, možno je, da imajo zdravstvene težave ali

slab dan, zato morajo otroci paziti na način komunikacije in na to, kaj sprašujejo in kako odgovarjajo. Upoštevati je potrebno tudi, da nekateri stari ljudje slabše slišijo, vidijo, počasneje reagirajo kot mlajši in podobno. Lahko imajo tudi težave z demenco in pozornostjo. Vsega naštetega se morajo mladi zavedati, preden se srečajo s starejšimi.

Poleg tega morajo poznati in ponotranjiti tudi temeljni načeli prostovoljstva: prostovoljnost in brezplačnost. Nihče te ne more v to prisiliti, odločiš se sam in za svoje delo ne moreš pričakovati plačila (Mikuš Kos 1998, 106).

Vsi prostovoljci, tudi najmlajši, smo pri svojem delu zavezani k spoštovanju etičnih načel. Gladek naveda, da smo zavezani k zaupnosti in varovanju podatkov, ki jih pri prostovoljnem delu dobimo, teh ne smemo posredovati nikomur, razen kadar so »ogroženi dobrobit, zdravje ali življenje uporabnika ali njegovih bližnjih« (Gladek 2015, 99–101). Vsi udeleženci procesa prostovoljskega dela morajo spoštovati drug drugega in ohraniti svojo integriteto ter dostojanstvo. Uporabniki morajo imeti možnost sodelovanja, v najboljši meri mora biti poskrbljeno za njihov interes. Pri delu je potrebna skrb za ugled prostovoljskega dela, ravno tako pa je treba še posebej paziti, da se na nikakršen način ne izkorišča odnosa med prostovoljcem in uporabnikom.

Pri skupini Srečanje v juniju 2019

Ena prvih skupin, ki smo jih z otroki obiskali, se imenuje Srečanje. Vodi jo gospa Bernarda. Najprej sem jih obiskala sama, nato smo s petimi učenci pripravili vprašalnike za delo v parih. Tema so bila mlada leta udeležencev skupine. V prvem delu našega obiska smo se najprej malo spoznali, vsak je povedal, kako mu je ime, od kod prihaja in par stvari o sebi. Ta prvi del je vedno zanimiv. Obe strani vedno zelo zanima, čigav je kdo, da ga lažje nekam umesti. V Žireh se pač vsi bolj ali manj poznamo. Po začetnem nelagodju so se vsi udeleženci sprostili in se začeli spontano pogovarjati. V drugem delu si je vsak učenec izbral sogovornika med starejšimi in se z njim pogovarjal o njegovi mladosti. Odgovore so otroci zapisovali, kasneje smo se o njih pogovorili in

jih zbrali ter zapisali v krajši prispevek, ki smo ga objavili v krajevnem časopisu. Z voditeljico skupine sva opazovali dogajanje in po potrebi koordinirali pogovore. Imeli sva zelo malo dela, saj so se udeleženci takoj povezali med sabo in pogovor je hitro stekel. Starejši so se ob spominih na šolska leta vidno raznežili, čeprav takrat ni bilo vedno vse lepo. Otroci pa so bili presenečeni, ko so izvedeli, v kakšnih razmerah so včasih učenci hodili v šolo. Najbolj so jih presunile izjave o vojnih časih, poslušali so, kako so otroci hodili v nemško in kasneje v partizansko šolo, kako so jih čuvali vojaki, kakšna revščina je bila v deželi po vojni, da so otroci poleti hodili bos, pozimi pa so z brati in sestrami menjavali čevlje ter hodili v šolo vsak dan po eden. Tudi urnik je bil precej drugačen kot danes, imeli so nekaj osnovnih predmetov, nobene telovadnice in knjižnice, in če so bili poredni, so jih dobili s palico, še posebej so se je bali pri učenju lepopisa. Kljub vsemu so v šolo radi hodili in so se trudili ugajati učitelju, radi so se učili in delali nalogo. Oboji pa so se strinjali, da je potek ure vedno odvisen od strogosti učitelja, ki jo vodi. Vsi starejši so morali v mladih letih veliko delati doma, na polju, v hlevu in v gozdu, o čemer so naši otroci poslušali z odprtimi usti. Najbolj pa so se razgovorili o igrah. Včasih so se igrali s tistim, kar so imeli na voljo, narisali so si ristanc, se skrivali za senenimi kopicami in bos tekali naokoli, žogo pa so jim mame sešile iz odpadnega blaga. Starejši pa se niso mogli načuditi množici iger, med katerimi lahko danes izbirajo mladi, in količini njihovih šolskih pripomočkov.

Obiski pri skupini Žirovske vrtnice

Prvo srečanje smo izvedle v juniju 2021 v šolskem parku. Tema so bila mlada leta obojih. Podobno kot

na srečanju leta 2019 smo se pogovarjale o šoli, delu doma in igrah, ki so jih igrale Vrtnice in ki jih igrajo deklice danes. Posebno zanimivo se je deklicam zdelo, kako včasih otroci niso smeli ostajati zvečer zunaj kar vsak dan in brez omejitev.

Na naših srečanjih velikokrat beremo. Tako smo se v novembru 2022 udeležile čajanke v Ljudski knjižnici Žiri. Pogovarjale smo se o knjigah, ki smo jih pred srečanjem prebrale. Na izbiro smo imele knjigo Mihe Mazzinija *Zvezde vabijo in Pravljico o črnem šejku z rdečo rožo* Vitomila Zupana. Knjižničarka je pripravila par odlomkov iz knjig, v katerih Mazzini piše o Žireh. Na koncu smo na roko napisale par odlomkov iz prebranih knjig in nekaj rekov v zvezi z branjem, ki so jih potem v knjižnici spremenili v kazalke, kar se nam je vsem zdelo zelo imenitno. Odlomke iz knjig smo si lahko ogledale na mini razstavi v šoli, druge ob obisku šolske knjižnice.

Marca 2023 smo čajanko priredile v knjižnici Osnovne šole Žiri. Posvetile smo jo stoletnici smrti Ivana Tavčarja. Knjižničarka je pripravila podatke o njegovem življenju in delu, z dekleti smo brale njegovo črtico *Tržačan* in pripravile okvirna vprašanja, da je pogovor hitreje stekel. Vse nas je presenetila krutost do posvojenega dečka in pogovor se nam je hitro preusmeril s Tavčarja na sodobne primere nasilja, tudi tistega v šoli in družbi.

Januarja 2023 smo brale tudi na srečanju skupine. Z dekleti iz šole smo se pogovorile o različnih vidikih branja: kaj nam branje pomeni; ali raje beremo iz knjige ali zaslona; kaj menimo o poslušanju knjig; katera je naša najljubša knjiga, kateri žanri nas vle-

čejo; kakšnih knjig ne maramo brati in zakaj; o prihodnosti knjig in podobno. Vnaprej smo se dogovorile, da vsaka, ki želi, pripravi odlomek iz knjige, časopisa, revije ali pesem, ki se je dotaknila. Izbrano smo potem prebrale in razpravljale o življenjsko pomembnih temah, kot so ljubezen, bolezen, smrt, prijateljstvo. Ugotovile smo, da se pri teh osnovnih življenjskih vprašanjih naše razlike v letih skrijejo, saj smo imele o vseh temah precej podobne predstave in mnenja. Kot vedno se je pogovor zasukal čisto drugače, kot bi bilo pričakovati. Posebej zanimivo se mi je zdelo, da imajo otroci, ki veliko berejo, izredno sposobnost empatije. Ta se je pokazala tako pri interpretiranju odlomkov kot tudi pri pogovoru o temah, ki so se nam ob tem ponudile. Domov smo odšle bogatejše za kopico bralnih predlogov za v bodoče. Zelo prijetno je bilo opazovati, kako so učenke in upokojene učiteljice sproščeno klepetale in si izmenjevale bralne izkušnje.

Lani maja smo se družile v šolskem vrtu. Temo, glasba in film, so izbrale deklice in zanj tudi sestavile vprašanja, ki so jih zastavile Vrtnicam. Nekatera vprašanja so šla bolj na hitro mimo nas, druga so nas bolj navdušila in zaposlila. Bilo je zelo lepo srečanje, polno pozitivnih plati: sproščeno smo se zabavale in na koncu celo spontano skupaj zapele; izmenjale smo si naslove najljubših filmov, nadaljevanj, serij, glasbe in pesmi; ugotovile smo, da imamo zelo različne okuse in da velikokrat knjig in filmov, ki so nam ljubi, nasprotna stran sploh ne pozna. To smo izkoristile za podrobno predstavitev svojih zanimanj ostalim. Edina slaba stran druženja je bila v tem, da nas je bilo preveč, bilo je trinajst deklic in pet upokojenih učiteljic, in ker vse zelo rade govorimo, je bilo potrebno ogromno energije, da je pogovor stekel v pravo smer in da smo se organizirale na način, da je vsaka prišla na vrsto in da nismo govorile ena čez drugo.

Z dekleti se po srečanjih vedno pogovorimo o vsem, kar se je dogajalo. Vedno znova ugotavljamo, da so naša druženja pomagala pri razumevanju drugih ljudi, da smo srečne in zadovoljne, ker smo svoj čas delile s starejšimi in naredile nekaj dobrega zanje. Vedno tudi ocenimo naše obnašanje in oblikujemo predloge za prihodnja srečanja.

Načrti za naprej

Lansko jesen smo našo aktivnost razširile. Začele smo obiskovati stanovalce doma starejših v Žireh. Na prvem obisku smo se predvsem spoznavali. Vsak je o sebi povedal nekaj stavkov, kdo je, od kod prihaja in kaj ga veseli. Ko smo prebili led, smo z deklicami prebrale eno od Tavčarjevih črtic, za katero smo vnaprej pripravile vprašanja. Po branju smo se razdelili v skupine, ki so imele od tri do pet članov. Osnova je bil pogovor o Tavčarju in njegovi črtici, seveda pa so se udeleženci pogovarjali še o marsičem,

kot se za prvo srečanje spodobi. Ena od varovank je s sabo v dom pripeljala psa, imajo tudi mačko. Oba jim priskrbita veliko lepih trenutkov in tudi otroci so ju bili zelo veseli. Med pogovorom sta se domska ljubljenska prosto sprehajala naokoli in na koncu zaspala pri nogah varovancev. Vsi smo se imeli zelo lepo in poslovali smo se zadovoljni in izpolnjeni.

Obiskale smo jih še parkrat, zadnji obisk smo posvetile ljubezni. Pripravile smo kratek nastop, kjer smo prebivalce doma poučile o zgodovini valentinovega in gregorjevega na naših tleh. Recitirale smo Minattijeve, Pavčkove in Möderndorferjeve pesmi o ljubezni, skupaj smo zapeli Dan ljubezni, pripravile smo tudi glasbeno in plesno točko. Sledil je pogovor o ljubezni, zaljubljenosti in prijateljstvu. Srečni obrazi stanovalcev in otrok so povedali vse.

Z obiski v domu starejših smo zelo zadovoljne. Z njimi želimo nadaljevati tudi v prihodnje. S prostovoljkami smo letos uvedle tudi dnevnik, kamor zapisujemo vsa dobra dela, ki jih brez pričakovanja nagrade storimo za druge. Tja beležimo tudi naša srečanja s starejšimi. Vsakič, ko jih obiščemo, jim tudi kaj napišemo, narišemo, nakvačkamo in podobno. Občutek je dober, upam, da nam uspe vse, kar smo si zastavile, in še kaj. Veselimo se naših bodočih srečanj, saj bogatijo tako starejše kot nas.

Viri in literatura

Gladek, N. A. (2015): *ABC prostovoljstva v šolah: priročnik za mentorje in koordinatorje prostovoljcev v šolah*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva.
Macuh, B. (2019): *Medgeneracijsko sodelovanje: potreba in zahteva časa*. Maribor: Kulturni center.
Mikuš Kos, A. (1998): *Prostovoljno delo v šolstvu*. Ljubljana: Združenje slovenska filantropija.
Vir 1: Zveza društev za socialno gerontologijo Slovenije (2023): Uvodna stran. Dostopno na <https://www.skupine.si/>, 8.10.2023.